

نمایه استنادی منابع نوپدید

چالشی تازه برای پژوهشگران

پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

IRANDOC.AC.IR

نمایه استنادی منابع نوپدید

چالشی تازه برای پژوهشگران

بهروز رسولی

پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک)

چکیده

در سال ۲۰۱۵ میلادی مؤسسه «کلاریویت آنالیتیکس» نمایه تازه‌ای با نام «نمایه استنادی منابع نوپدید» یا «ای. اس. سی. آی» به مجموعه هسته نمایه‌نامه «وب آو ساینس» افزود. کاوش زمینه‌های نوپدید علمی و پایش نرخ استنادی نشریه‌ها برای گرفتن «ضریب تأثیر» از دلیل‌های پیدایش این نمایه بود. با این حال، این نمایه تازه امروزه از چالش‌های پژوهشگران و مؤسسه‌هایی است که مقاله منتشر می‌کنند؛ گروهی هنوز درباره اعتبار نشریه‌های این نمایه تردید دارند و گروه دیگر مقاله‌هایشان را برای انتشار برای نشریه‌های این نمایه می‌فرستند. به هر شکل، اینکه این نمایه چیست؟ چه نشریه‌هایی در آن هستند؟ آیا نشریه‌های آن معتبر هستند؟ و آیا انتشار مقاله در این نشریه‌ها ارزشی دارد یا خیر؟ پرسش‌هایی کلیدی هستند که در این نوشته به آنها پاسخ داده می‌شود.

کلیدواژه‌ها: نمایه‌سازی، نشریه، وب آو ساینس، نمایه استنادی منابع نوپدید، ای. اس. سی. آی، مقاله.

فهرست نوشته‌ها

- ۲ چکیده
- ۳ فهرست نوشته‌ها
- ۴ مقدمه
- ۶ ۱. نمایه استنادی منابع نوپدید چیست؟
- ۸ ۲. آیا نشریه‌های «ای. اس. سی. آی.» معتبرند؟
- ۱۱ ۳. جمع‌بندی
- ۱۲ ۴. منابع

مقدمه

گردآوری مقاله‌ها، کتاب‌ها، و دیگر انتشارات علمی در یک فضای یکپارچه برای بازیابی کارآمدتر و کاراتر اطلاعات از دغدغه‌های حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی و دیگر حوزه‌های در پیوند بوده است. این فعالیت با مفهومی به نام «نمایه‌سازی» شناخته شده است. امروزه شمار نظام‌هایی که به نمایه‌سازی آثار دانشگاهی می‌پردازند فراوانند؛ برخی آثار یک حوزه ویژه را نمایه می‌کنند (همانند «لیزا»^۱) و برخی دیگر رویکردی فراگیر دارند (همانند «اسکوپوس»^۲).

نیاز به افزایش دقت در بازیابی اطلاعات موجب پیدایش گونه تازه‌ای از نمایه‌ها با نام «نمایه‌های استنادی»^۳ در سال‌های آغازین نیمه دوم سده بیستم میلادی شد. این گونه نمایه‌ها با دنبال کردن استناد به آثار می‌توانند در بازیابی اطلاعات گذشته و آینده در پیوند با یک موضوع کارآمد باشند. چند سال پس از پیدایش این گونه پایگاه‌ها، «استناد» کارکرد تازه‌ای پیدا کرد و بسیاری آن را نشانی از تأثیرگذاری یک پژوهشگر، یک مقاله، یک نشریه، یک مؤسسه، یا آثار دیگر بر جامعه دانشگاهی به شمار آوردند. نمایه‌نامه «وب آو ساینس»^۴ (واس) از نمایه‌نامه‌های کلیدی فراگیر جهانی است که در کنار «اسکوپوس»

¹ LISA: Library and Information Science Abstracts

² Scopus

³ Citation Index

⁴ Web of Science (WOS)

دو نمایه‌نامه استنادی تجاری هستند که استناد به نشریه‌ها و دیگر آثار دانشگاهی را پایش و محاسبه می‌کنند. نیاز به آگاهی از میزان تأثیرگذاری یک نشریه بر جامعه علمی موجب پیدایش مفهومی با نام «ضریب تأثیر نشریه»^۱ یا به شکل کوتاه «ضریب تأثیر» در «واس» در نیمه دوم سده بیستم شد (Garfield 2006). سال‌ها پس از پیدایش این مفهوم، «اسکوپوس» نیز شاخصی با نام «امتیاز استنادی»^۲ در این زمینه به جامعه علمی معرفی کرد، با این تفاوت که بازه دو سال در «ضریب تأثیر» را به سه سال در «امتیاز استنادی» گسترش داد.

نمایه‌نامه «واس»، که نخستین نمایه‌نامه استنادی است، خود دربردارنده نمایه‌های گوناگونی است که بر پایه حوزه‌های موضوعی متفاوت و گونه آثار از یکدیگر جدا شده‌اند. تا پیش از سال ۲۰۱۵ نمایه‌نامه «واس» دربردارنده هفت نمایه استنادی کلیدی زیر بود:

- نمایه استنادی گسترش یافته علوم؛
- نمایه استنادی علوم اجتماعی؛
- نمایه استنادی هنر و علوم انسانی؛
- نمایه استنادی همایش‌های علوم؛
- نمایه استنادی همایش‌های علوم اجتماعی و هنر و علوم انسانی؛
- نمایه استنادی کتاب‌های علوم؛ و
- نمایه استنادی کتاب‌های علوم اجتماعی و هنر و علوم انسانی.^۳

دو نمایه نخست دربردارنده نشریه‌هایی (به نسبت) معتبر هستند که «ضریب تأثیر» دارند در حوزه‌های موضوعی گوناگون دسته‌بندی شده‌اند (یک نشریه شاید در بیش از یک موضوع دسته‌بندی شود)؛ «نمایه هنر و علوم انسانی» نیز دربردارنده نشریه‌های معتبر است، ولی اگر نشریه‌ای تنها در این نمایه باشد «ضریب تأثیر» ندارد؛ نمایه‌های همایش‌ها به نمایه‌سازی کتابچه‌های همایش می‌پردازند؛ و نمایه‌های کتاب‌ها نیز دربردارنده کتاب‌ها و فصل‌های کتاب هستند. به شمار رفتن استناد به عنوان کلیدی‌ترین سنجه در آگاهی

¹Journal Impact Factor (JIF)

² CiteScore

³Science Citation Index Expanded (SCI-EXPANDED), Social Sciences Citation Index (SSCI), Arts & Humanities Citation Index (A&HCI), Conference Proceedings Citation Index- Science (CPCI-S), Conference Proceedings Citation Index- Social Science & Humanities (CPCI-SSH), Book Citation Index- Science (BKCI-S), Book Citation Index- Social Sciences & Humanities (BKCI-SSH)

از «تأثیر علمی»^۱ آثار موجب شده است که بسیاری از پژوهشگران آثارشان را در نشریه‌ها و منابعی منتشر کنند که در این نمایه‌نامه‌ها هستند. مؤسسه‌ها نیز به دنبال آنند که استادان و دانشجویان‌شان را تشویق کنند تا آثارشان را در این نمایه‌نامه‌ها منتشر کنند. از سوی دیگر، به دلیل اعتباری که این نمایه‌نامه‌ها دارند، مؤسسه‌های آموزش عالی در آیین‌نامه‌های ارتقا، ترفیع، و ارزیابی عملکرد پژوهشگران به آن دسته از آثاری که در این پایگاه‌ها منتشر شوند امتیاز و پاداش بیشتری می‌دهند. نمایه‌نامه‌های گوناگون نیز روزبه‌روز سنجه‌های ارزیابی خود را بازبینی می‌کنند، گسترش می‌دهند، و متناسب‌تر با عملکرد علمی می‌سازند. برای نمونه، امروزه «کلاریویت آنالیتیکس»^۲ (ناشر نمایه‌نامه «واس») در پایگاه «اینسایتس»^۳ (ابزاری برای تحلیل داده‌های «واس») بیش از ۳۰ سنجه ارزیابی در دسترس پژوهشگران و مؤسسه‌ها گذاشته است.

داده‌ها و سنجه‌های تازه‌ای که نمایه‌های استنادی به مجموعه خود می‌افزایند گاه با چالش‌هایی برای پژوهشگران و مؤسسه‌ها همراه هستند. برای نمونه، شاخص «اچ» با چالش‌هایی درباره سال‌های خدمت یک پژوهشگر یا مؤسسه همراه است. از تازه‌ترین این چالش‌ها نمایه‌ای است که «واس» به مجموعه هسته^۴ خود افزوده است. «نمایه استنادی منابع نوپدید»^۵ یا «ای. اس. سی. آی.» نام این نمایه تازه است که در بردارنده نشریه‌هایی است که می‌خواهند از «واس» «ضریب تأثیر» بگیرند. از آنجا که نشریه‌های این نمایه «ضریب تأثیر» ندارند گروهی از مؤسسه‌ها آن را هم‌سنگ با دیگر نمایه‌های «واس» به شمار نمی‌آورند. از سوی دیگر، گروهی نشریه‌های این نمایه را معتبر می‌دانند و در آنها مقاله منتشر می‌کنند. این نوشته به معرفی این نمایه تازه و چالش‌های پیش‌روی پژوهشگران، مؤسسه‌های آموزش عالی، و سیاستگذاران علم، فناوری، و نوآوری در رویارویی با آن پرداخته است.

۱. نمایه استنادی منابع نوپدید چیست؟

«نمایه استنادی منابع نوپدید» یا «ای. اس. سی. آی.» تازه‌ترین نمایه‌ای است که در ماه‌های پایانی سال

¹ scholarly impact

² Clarivate Analytics

³ InCites

⁴ core collection

⁵ Emerging Sources Citation Index (ESCI)

۲۰۱۵ میلادی به مجموعه هسته «واس» افزوده شده است. «ای. اس. سی. آی.» در بردارنده نزدیک به هشت هزار^۱ نشریه دانشگاهی در حوزه‌های گوناگون همانند علوم، علوم اجتماعی، و هنر و علوم انسانی است. بر پایه خبری که «کلاریویت آنالیتیکس» منتشر کرده است آرشو ده سال گذشته نشریه‌های «ای. اس. سی. آی.» را نیز به «واس» می‌افزاید.^۲

نشریه‌های نمایه «ای. اس. سی. آی.» بر پایه یک فرایند ویراستاری سخت‌گیرانه گزینش می‌شوند. برای پذیرش در این نمایه نشریه‌ها باید دارای فرایند داوری هم‌تراز، فرایند پیروی از رهنمودهای اخلاقی، پیش‌نیازهای فنی، اطلاعات کتابشناختی به زبان انگلیسی باشند و پژوهشگران و کاربران «واس» آن را پیشنهاد کرده باشند.

زمانی که نشریه‌ای درخواست بررسی خود را برای تیم ویراستاری «واس» می‌فرستد این تیم می‌تواند آن را به شکل مستقیم برای یکی از نمایه‌های پرچم‌دار^۳ (یعنی نمایه‌های علوم، علوم اجتماعی، و هنر و علوم انسانی) گزینش کنند یا آن را به نمایه «ای. اس. سی. آی.» بی‌افزایند. نشریه‌هایی که در «ای. اس. سی. آی.» هستند به شکلی پیوسته بازبینی و بررسی می‌شوند تا در یکی از نمایه‌های پرچم‌دار وارد شوند. با این حال، بودن در «ای. اس. سی. آی.» به این معنا نیست که یک نشریه حتماً زمانی وارد نمایه‌های پرچم‌دار می‌شود. افزون بر این، نشریه‌های نمایه‌های پرچم‌دار نیز که باید از این نمایه‌ها حذف شوند نیز شاید وارد «ای. اس. سی. آی.» شوند. گفتنی است که نشریه‌های درون نمایه‌های پرچم‌دار بسیار سختگیرانه‌تر گزینش می‌شوند. بروز منتشر شدن از معیارهای لازم برای گزینش نشریه در «ای. اس. سی. آی.» نیست، در حالی که برای نشریه‌های نمایه‌های پرچم‌دار این امر لازم است (Testa 2016).

روی هم رفته، به گفته برخی پژوهشگران، نمایه «ای. اس. سی. آی.» اتاق انتظاری است که در آن نشریه‌ها امیدوارانه لحظه‌شماری می‌کنند تا وارد یکی از نمایه‌های پرچم‌دار با پرستیژ «واس» شوند (Bell 2018).

¹ mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi

² info.clarivate.com/ESCI?_ga=1.144241463.383957850.1488223989

³ flagship

۲. آیا نشریه‌های «ای. اس. سی. آی.» معتبرند؟

اینکه یک نشریه معتبر است یا نه، پرسشی است که شاید برای هر پژوهشگری درباره هر نشریه‌ای پیش آید. حقیقت آن است که اعتبار یک نشریه را نمی‌توان تنها با نگاه کردن به چند سنجه بررسی کرد و درباره آن مطمئن بود. چه بسا نشریه‌هایی هستند که در نمایه‌های استنادی نمایه می‌شوند، استناد بسیاری به آنها می‌شود، «ضریب تأثیر» بالایی دارند، ولی پس از مدتی روشن می‌شود که چپاول‌گر^۱ هستند. از سوی دیگر، نشریه‌هایی هستند که در هیچ یک از نمایه‌های استنادی نیستند ولی گروه‌های هدفش به محتوای آن باور دارند و آن را می‌پذیرند. به هر شکل، تنها، بودن یا نبودن در یک نمایه نمی‌تواند پایه قضاوت درباره اعتبار یک نشریه باشد و این اصل درباره «نمایه استنادی منابع نوپدید» نیز درست است. با این وجود، اگر پژوهشگران بخواهند برای نشریه‌های نمایه «ای. اس. سی. آی.» اثری بفرستند باید به چند مسئله توجه کنند.

نخست آنکه فرایند گزینش نشریه‌ها برای نمایه‌های پرچم‌دار «واس» سختگیرانه‌تر از نمایه «ای. اس. سی. آی.» است (Testa 2016). به گفته دیگر، فیلتری که برای نمایه‌های پرچم‌دار «واس» گذاشته شده بسته‌تر از نمایه «ای. اس. سی. آی.» است. پیداست که «کلاریویت آنالیتیکس» هنوز توجه و دقت بیشتری به نشریه‌هایی دارد که در نمایه‌های پرچم‌دار «واس» هستند و کمتر بر کیفیت نشریه‌های نمایه «ای. اس. سی. آی.» کنترل دارد.

مسئله دیگر نداشتن «ضریب تأثیر» است. آنگونه که گفته شد، نشریه‌های «ای. اس. سی. آی.» هنوز «ضریب تأثیر» ندارند و «کلاریویت آنالیتیکس» این سنجه‌ها را برای آنها محاسبه نمی‌کند. بنابراین، می‌توان گفت که محاسبه نشدن این سنجه برای این نشریه‌ها نیز نشان دیگری از اعتبار پایین آنها است. اگرچه، نشریه‌هایی هم که تنها در «نمایه هنر و علوم انسانی» هستند «ضریب تأثیر» ندارند، ولی دیگر نقدهایی که به نمایه «ای. اس. سی. آی.» وارد است به «نمایه هنر و علوم انسانی» وارد نیست.

در مقاله فرایند داوری نشریه‌ها که در وبگاه «کلاریویت آنالیتیکس» منتشر شده (Testa 2016) آمده که: «نشریه‌هایی که نخست در ای. اس. سی. آی. نمایه می‌شوند شاید بعدها برای ورود به یکی از نمایه‌های پرچم‌دار ارزیابی شوند.»^۲ این نوشته نشان می‌دهد که نشریه‌هایی که در یکی از نمایه‌های

¹ predatory

² Journals covered initially in ESCI may be evaluated later for coverage in SCIE, SSCI or AHCI.

پرچم‌دار هستند اعتبارشان بیش از نشریه‌های «ای. اس. سی. آی.» است. به گفته دیگر، اگر نشریه‌های «ای. اس. سی. آی.» عملکرد خوبی (ساختاری، اخلاقی، استنادی، و غیره) داشته باشند به نمایه‌های پرچم‌دار ارتقا پیدا خواهند کرد. در جای دیگری،^۱ درباره این نمایه گفته شده که نشریه‌هایش «کمینه استانداردهای کیفیت ویراستاری، روزآمدی، و تأثیر را دارند، ولی چون به نسبت تازه هستند، باید در یک بازه زمانی ارزیابی شوند تا روشن شود می‌توانند در یکی از نمایه‌های پرچم‌دار وارد شوند یا خیر.»^۲ (Clarivate 2018).

مسئله چالش‌برانگیز دیگر آلودگی نمایه «ای. اس. سی. آی.» به نشریه‌های چاپ‌لگر یا «جانک»^۳ است. «جفری بیل»^۴ که به شناسایی نشریه‌های چاپ‌لگر آوازه دارد بر این باور است که نشریه‌هایی در نمایه «ای. اس. سی. آی.» هستند که اعتباری ندارند و در دسته نشریه‌های چاپ‌لگر یا «جانک» هستند. به گفته او، نمایه «ای. اس. سی. آی.» آسان‌ترین نمایه برای وارد شدن است و نشریه‌های بی‌اعتبار از این شانس بهره‌برداری می‌کنند تا پرستیژی به دست آورند (Beall 2016).

از سوی دیگر، «کلاریویت آنالیتیکس» در برخی از ابزارهای تحلیلی خود، مانند «سنجه‌های ضروری علم»^۵ یا «ای. اس. آی.» داده‌های نمایه «ای. اس. سی. آی.» را به کار نمی‌برد. آنگونه که در راهنمای این ابزار گفته شده: «برای محاسبه استنادها، تنها استنادهایی به شمار می‌آیند که از سه نمایه پرچم‌دار به آثار شده باشند. [...] استنادهایی که از نشریه‌های نمایه «ای. اس. سی. آی.» به آثار شده باشند محاسبه نمی‌شوند»^۶. پرسشی که باید پرسید آن است که اگر خود «کلاریویت آنالیتیکس» درباره اعتبار نشریه‌های نمایه «ای. اس. سی. آی.» مطمئن است پس چرا داده‌های این نمایه را در تحلیل‌هایش به کار نمی‌بندد.

سرانجام، پژوهشگران کشورهای که از دیدگاه علمی پیشرفته‌تر هستند گرایش کمتری برای انتشار آثارشان در نشریه‌های نمایه «ای. اس. سی. آی.» دارند. بر پایه داده‌های پایگاه «واس» کشور ایران از

¹ images.webofknowledge.com/images/help/WOS/hp_database.html#dsy9895-TRS_esci

² These journals meet minimum standards of editorial quality, timeliness and impact, but because they are relatively new, they must be evaluated over a period of time before they can be indexed in SCI-EXPANDED, SSCI, or A&HCI.

³ junk

⁴ Jeffrey Beall

⁵ Essential Science Indicators (ESI)

⁶ Citations coming from books, conference proceedings, or journals indexed in the Emerging Sources Citation Index will not be included in the citation counts for papers or groups of papers

دیدگاه انتشار آثار در نمایه «ای.اس.سی.آی.» جایگاه نخست را در میان ۲۵ کشور برتر جهان با بیشترین شمار انتشارات در این پایگاه دارد. جدول یک، جایگاه این ۲۵ کشور را از دیدگاه نسبت انتشارات در نمایه «ای.اس.سی.آی.» در سال ۲۰۱۷ نشان می‌دهد.

جدول ۱. نسبت انتشارات ۲۵ کشور برتر جهان در نمایه «ای.اس.سی.آی.»

کشور	شمار انتشارات در هفت نمایه پیشین «واس»	شمار انتشارات در نمایه «ای.اس.سی.آی.»	شمار همه انتشارات	نسبت انتشارات در نمایه «ای.اس.سی.آی.» به همه انتشارات
ایران	۴۱۶۵۵	۱۱۱۵۵	۵۲۸۱۰	۲۱/۱۲
روسیه	۶۱۸۷۰	۱۴۹۷۹	۷۶۸۴۹	۱۹/۴۹
هندوستان	۱۰۴۳۵۳	۲۲۸۴۷	۱۲۷۲۰۰	۱۷/۹۶
برزیل	۶۲۵۵۲	۱۳۲۸۲	۷۵۸۳۴	۱۷/۵۱
ترکیه	۴۰۴۰۲	۸۳۵۶	۴۸۷۵۸	۱۷/۱۴
اسپانیا	۸۶۹۰۱	۱۴۳۸۷	۱۰۱۲۸۸	۱۴/۲۰
لهستان	۴۱۳۶۰	۴۹۳۹	۴۶۲۹۹	۱۰/۶۷
ایتالیا	۱۰۵۳۶۵	۱۰۶۵۴	۱۱۶۰۱۹	۹/۱۸
استرالیا	۹۵۸۴۱	۹۴۲۰	۱۰۵۲۶۱	۸/۹۵
انگلستان	۱۷۷۷۲۹	۱۶۵۳۸	۱۹۴۲۶۷	۸/۵۱
کانادا	۱۰۵۲۲۰	۹۶۵۵	۱۱۴۸۷۵	۸/۴۰
اسکاتلند	۲۴۸۸۳	۲۰۸۶	۲۶۹۶۹	۷/۷۳
اتریش	۲۴۸۶۰	۱۹۲۶	۲۶۷۸۶	۷/۱۹
کره جنوبی	۷۶۰۲۹	۵۸۱۵	۸۱۸۴۴	۷/۱۰
آمریکا	۶۹۳۱۵۴	۵۲۵۱۹	۷۴۵۶۷۳	۷/۰۴
ژاپن	۱۱۷۰۵۹	۸۴۸۱	۱۲۵۵۴۰	۶/۷۶
فرانسه	۱۰۹۵۴۷	۷۶۱۳	۱۱۷۱۶۰	۶/۵۰
سوئد	۴۰۱۴۴	۲۷۰۹	۴۲۸۵۳	۶/۳۲
آلمان	۱۶۴۵۶۲	۱۱۰۹۳	۱۷۵۶۵۵	۶/۳۲
بلژیک	۳۳۰۰۸	۲۰۹۶	۳۵۱۰۴	۵/۹۷
هلند	۵۸۸۰۸	۳۶۴۴	۶۲۴۵۲	۵/۸۳
دانمارک	۲۷۷۵۰	۱۶۹۴	۲۹۴۴۴	۵/۷۵
سوئیس	۴۶۵۷۷	۲۸۱۲	۴۹۳۸۹	۵/۶۹
تایوان	۳۴۴۰۳	۱۴۸۲	۳۵۸۸۵	۴/۱۳
چین	۴۵۲۱۰۴	۱۴۲۴۴	۴۶۶۳۴۸	۳/۰۵

اینکه چرا کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه یافته بیشتر گرایش دارند تا مقاله‌هایشان را در نشریه‌های نمایه «ای. اس. سی. آی.» منتشر کنند نیز موضوعی است که اگرچه نمی‌تواند دلیلی برای کیفیت پایین این نشریه‌ها باشد (چون شمار نشریه‌های کشورهای غیرانگلیسی‌زبان در این نمایه کم نیست؛ برای نمونه، ایران نزدیک به ۱۰۰ نشریه در این نمایه دارد)، ولی به هر حال تردیدهایی پدید می‌آورد.

۳. جمع‌بندی

نخستین هدف نظام‌های نمایه‌سازی نشریه‌ها بازیابی کارآمدتر اطلاعات است. این نظام‌ها برای آنکه داده‌های درست‌تری گردآوری کنند معیارهایی برای داوری نشریه‌ها دارند، ولی به شکل کامل نمی‌توان درباره اعتبار هیچ نظام نمایه‌سازی مطمئن بود، چون همیشه نشریه‌های بی‌اعتباری هستند که با دور زدن معیارها و داده‌سازی وارد این پایگاه‌ها می‌شوند. بودن یا نبودن یک نشریه در یک نظام نمایه‌سازی می‌تواند نشانی از با/ بی کیفیتی یک نشریه باشد ولی نمی‌توان در این باره مطمئن بود. روش‌های فراوان دیگری هستند که به قضاوت درباره اعتبار یک نشریه یاری می‌رسانند. برای نمونه، می‌توان به این مسئله توجه کرد که پدیدآوران و پژوهشگران پرآوازه یک حوزه موضوعی در چه نشریه‌ای آثارشان را منتشر می‌کنند. «ضریب تأثیر»، «ضریب استنادی»، «اسنیپ»، «شاخص جی. سی. آر»، شمار استنادها، شمار خوداستنادی‌ها، روزآمدی، ناشر معتبر، و ده‌ها معیار دیگر هستند که اگر به درستی از آنها بهره‌برداری شود می‌تواند نشانی از با/ بی کیفیتی یک نشریه باشند.^۱ نمایه‌سازی یک نشریه در چندین نظام نمایه‌سازی نیز می‌تواند نشانی از اعتبار آن نشریه باشد. اگر نشریه‌ای هم در «اسکوپوس» نمایه می‌شود، هم در «ای. اس. سی. آی.»، و هم در چند نمایه تخصصی دیگر، شاید در سال‌های آینده به یکی از نمایه‌های پرچم‌دار «واس» نیز وارد شود.

خود پژوهشگر مناسب‌ترین فردی است که می‌تواند درباره اینکه مقاله‌اش را کجا منتشر کند تصمیم بگیرد، ولی باید به این مسئله توجه کرد که اگر یک نشریه نتوانست خواسته‌های یک نظام نمایه‌سازی را برآورد و از سیاهه نشریه‌های آن نظام حذف شد، انگار مقاله آن پژوهشگر هیچ جایی منتشر نشده است، چون دیگر تنها در وبگاه نشریه در دسترس است و پژوهشگران در کاوش‌هایشان کمتر به وبگاه تک‌تک

^۱ روش‌شناسی برخی از این سنجه‌ها در سامانه «نما» در پیوند nema.irnadoc.ac.ir آمده است.

نشریه‌ها سر می‌زنند و ترجیح می‌دهند یک پایگاه/ نمایه‌نامه را کاوش کنند. در این میان نباید از نقش مؤسسه‌های پژوهشی و سیاستگذاران علم هم چشم پوشید. بی‌تردید تصمیم‌های آنها هم می‌تواند بر تصمیم پژوهشگران برای انتشار پژوهش‌هایشان تأثیر بگذارد.

بر پایه نتایج تازه پیمایشی که «انجمن علوم و تکنولوژی چین»^۱ هر پنج سال انجام می‌دهد، بیش از ۹۳ درصد پژوهشگران چینی گفته‌اند نخستین هدف آنها برای انتشار مقاله و پژوهش‌هایشان ارتقای شغلی است (حجم نمونه: ۴۸ هزار نفر). به باور آنها آیین‌نامه‌ها و سیاست‌های ارتقا و ترفیع در مؤسسه‌های پژوهشی به گونه‌ای است که آنها را به این سو می‌کشاند.^۲ گمان می‌رود وضعیت در کشورهای دیگر نیز چندان متفاوت نیست. از این رو، مؤسسه‌ها و سیاستگذاران علم باید رویکرد درست و دقیقی در رویارویی با ارزیابی علم و انتشار مقاله در نمایه‌هایی همانند «ای. اس. سی. آی.» داشته باشند. به ویژه در دورانی که پژوهشگران بیشتر برای ارتقای شغلی پژوهش می‌کنند، تمایل دارند در نشریه‌های بی‌ارزش مقاله‌هایشان را منتشر کنند،^۳ و نشر انتشارات «جانک» دارد صنعتی سازمان یافته می‌شود.^۴

۴. منابع

- Beall, Jeffrey. 2016. "The TR Master Journal List is Not a Journal Whitelist." *Emerald City Journal*. Available March 15, 2019 at emeraldcityjournal.com/2016/04/the-tr-master-journallist-is-not-a-journal-whitelist
- Bell, Kirsten. 2018. "Misleading Metrics' and the Ecology of Scholarly Publishing." In *Predatory Publishing*. 26-34.
- Garfield, Eugene. 2006. "The history and meaning of the journal impact factor." *Jama* 295 (1): 90-93. Available March 15, 2019 at garfield.library.upenn.edu/papers/jamajif2006.pdf
- Testa, James. 2016. "Journal Selection Process." *Clarivate Analytics*. Available March 15, 2019 at clarivate.com/essays/journal-selection-process
- Clarivate (2018). Emerging Sources Citation Index (ESCI). Clarivate Analytics. Available March 15, 2019 at images.webofknowledge.com/images/help/WOS/hp_database.html#dsy9895-TRS_esci

¹ China Association for Science and Technology (CAST)

² smp.com/news/china/society/article/2170930/most-chinese-scientists-write-academic-papers-get-promoted-survey

³ nytimes.com/2017/10/30/science/predatory-journals-academics.html

⁴ nature.com/news/predatory-journals-recruit-fake-editor-1.21662

نما

جایگاه علم، فناوری، و نوآوری ایران در جهان

NEMA.IRANDOC.AC.IR